

makale

Orhan SEZEROĞLU

Makina Mühendisi-İş Güvenliği /Kalite Uzmanı

OHSAS 18001/TS18001

İŞ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİ YÖNETİM SİSTEMİ UYGULAMALARI

GİRİŞ ve TANIM

Günümüzde, İş Sağlığı ve İş Güvenliği(İSİG) bir yönetim sistemi olarak ele alınmaktadır. Bu kapsamda, İSİG kuruluşun (işletme, şirket, firma, enstitü, kurum) genel yönetim sisteminin bir parçası olmalıdır. Bu konuyla ilgili, dünyada uygulanan en yaygın standartlardan biri OHSAS 18001'dir. OHSAS 18001, Occupational Health Safety and Assesment Series-İş Sağlığı ve İş Güvenliği Değerlendirme Serileri anlamına gelmektedir. Nisan 1999'da BS İngiliz Standartları Enstitüsü tarafından, diğer kalite güvence ve çevre yönetim sistemlerine uyumlu olarak yayımlandı. Ülkemizde ise, Nisan 2001'de, TS 18001, İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri standardı yayınlandı. Konunun ve kapsamının daha açık anlaşılabilmesi için, TS 18001'deki bazı terim, tarifler TS terminolojisine* uygun olarak aşağıda belirtilmiştir:

İş kazası:

Ölüme, hastalığa, yaralanmaya, hasara ve diğer kayıplara sebebiyet veren istenmeyen olay.

Vak'a:

Kazaya sebep olan veya kazaya sebep olacak potansiyele sahip olay.

İş sağlığı ve İş güvenliği (İSİG):

Çalışanların, geçici işçilerin, müteahhid personelin , ziyaretçilerin ve çalışma alanındaki diğer insanların refahını etkileyen faktörler ve şartlar.

İSİG Yönetim Sistemi:

Kuruluşun faaliyetleri ile ilgili İSİG riskleri yönetimini kolaylaştıran, tüm yönetim sisteminin bir parçasıdır. Bu kuruluş yapısını, faaliyet planlarını, sorumlulukları, deneyimleri, prosesleri, prosedürleri ve kuruluşun İSİG politikasının geliştirilmesi, uygulanması, iyileştirilmesi, başarılması, gözden geçirilmesi ve sürdürülmesi için kaynakları kapsar.

Risk Değerlendirilmesi:

Tüm proseslerde, riskin büyüklüğünü tahmin etmek ve riske tahamül edilemeyeceğine karar vermek.

Kabul Edilebilir Risk:

Kuruluşun, yasal zorunluluk ve kendi İSİG politikası dikkate alındığında, dayanabileceği düzeye indirilmiş risk.

* TS terminolojisi ve çevirileri tartışılabilir. Ancak ortak terminoloji sağlamak, için kullanılmalıdır.

AMAÇ

Günümüzde; çalışma koşullarından kaynaklanan ölüm, yaralanma ve mesleki hastalıklar yeterince önlenememektedir. Maalesef Türkiye; İş kazalarında Avrupa birincisi ve dünya üçüncüsüdür. Ülkemizde, kriz döneminde, iş bulma şansına sahip çalışanlarımızın, en büyük sorunu iş kazasına uğramaktır. Dolayısıyla, ülkemizde iş kazaları, çalışma yaşamının en önemli sorunu olmaya devam etmektedir. 2000 yılı SSK istatistiklerine göre ülkemizde bir yılda 74,847 iş kazası meydana gelmiştir. Bu iş kazaları sonucu 1,173 çalışan yaşamını yitirmiştir. 1,818 çalışan sürekli iş göremez duruma gelip sakat kalmış ve 803 çalışan ise, meslek hastalığına yakalanmıştır. Ülkemizde yaşanan iş kazaları sonucunda toplam 1,697,695 gün geçici iş göremezlik oluşmuş ve çalışanlar 46.075 günü hastanede geçirmişlerdir. SSK istatistikleri yalnızca sigortalı işçileri kapsamaktadır. Ülkemizde kaçak işçileri ve SSK 'lı olmayan çalışanları göz önüne aldığımızda; bilinmeyen, gizlenen veya bildirilmeyen iş kazaları ile bu rakamın SSK istatistiklerinin 4 katına ulaşacağı tahmin edilmektedir. Dolayısıyla, anılan kazaların mutlaka kontrol edilmesi ve en aza indirilmesi için bir yönetim sistemi işletmelerce uygulamaya konulmalıdır.

Ayrıca, ISO 9000 Kalite Yönetim Sistemi, dış müşteriye tatmin etme yanında, iç müşterinin de (sosyal paydaşlar) tatminini öngörmesine rağmen, gerçekte kuruluşlarda tepe yöneticileri iç müşteriye, yani, başka bir deyişle çalışanlarını genellikle ihmal etmektedir. Dolayısıyla, sağlıksız ve yetersiz güvenlik koşullarında çalışanlardan kaliteli ürün ve hizmet alınamayacağı çok açıktır. Bu neden de, (İSİG)' in günümüzde bir yönetim sistemi olarak ele alınmasının gereğesidir.

Diğer taraftan, artan küresel rekabette tüm çalışanların katkısıyla konumlarını güçlendirmek isteyen işletmeler, OHSAS/TS 18001, İSİG yönetim modeli kurmakta ve bunu mevcut kalite sistemleri ile ilişkilendirmektedir. Bu yönetim sistemi, zararlı sonuçlanabilecek olası tehlikelerin önceden tespitini ve gerekli önlemlerin alınmasını hedeflemektedir. Ancak bu yöntemle, iş kazası ve meslek hastalıklarının yüksek maliyetleri en aza indirilebilmektedir. Türkiye'de 2000 yılından itibaren yaygınlaşmaya başlayan bu belge 2002 yıl sonu itibarıyla, yaklaşık 20 Türk firması tarafından alınmıştır. 2003 yılında Körfez savaşından sonra, özellikle Irak'da iş yapmaya hazırlanan inşaat/taahhüt firmaları yoğun olarak bu belgeyi almayı planlamaktadır.

OHSAS/TS 18001 SİSTEMİNİN YARARLARI

- 1- Çalışanların maruz kaldıkları riskler en aza indirilir; dolayısıyla Kuruluşlarda iş kazaları ve meslek hastalıkları en aza indirilir.
 - 2- İşletme personeli, müteahhit personeli, taşeronlar, şirketin komşuları, personelin aile bireylerinde dolayısıyla, toplumda iş güvenliği bilinci oluşturulur.
 - 3- Personelin, müteahhit personelinin, müşterilerin, komşuların şirkete saygısı artar.
 - 4- Personelin motivasyonunu yükseltir .İş performansı, dolayısıyla, verim artırılır;
 - 5- Diğer kuruluşlar ya da müşterilere karşı duyarlı, sorumlu bir imaj yaratılır.
- Şirketin itibarını, prestijini ve iyi şöhretini artırır. Firmanın iyi reklamı sağlanır.

6- Yapılmakta olan işler bu sistemle dokümanite edilir.

7- Mevcut dokümantasyon sistemiyle diğer kalite, çevre yönetim sistemlerinin alt yapısı da hazırlanmış olur.

8- Uluslar arası şirketler aynı terminolojiyi kullanarak, iletişim sorununu ortadan kaldırır.

9- Bilimsel destek, kredi yardımları ve teknoloji aktarımını kolaylaştırır.

10- Dış Pazarlarda tarife dışı engeller kalkar . İç ve dış pazarlarda avantajlı konuma gelinir. Rekabette üstünlük sağlanır.

Ayrıca , uzun vadeli düşünüldüğünde, İSİG Yönetim Sistemi, çalışanların sağlığı, dolayısıyla verimliliği ve üretimi de artıran bir sistemdir. Yani uzun vadede kuruluşa para da kazandırır.

OHSAS/TS 18001'İN UYGULANMASI

Kuruluşlarda OHSAS/TS 18001'in Uygulanmasında Olası Başarısızlık Nedenleri

1- Konunun bir bölümün, Şubenin ya da bir (kaç) kişinin işi olarak algılanması.

2- Kurulacak proje grubunun konuyla yakından ilgilenmemesi.

3- Ortaya atılan problemlere yapıcı çözüm aranmaması.

4- Toplantıların aksatılması.

5- Motivasyonun düşmesi.

6- Toplantıda alınan kararların bölümlere yansıtılmaması.

7- Planlama yapılmaması.

8- Yapılan planlara uyulmaması.

9- İç denetimlerin etkin olarak yapılmaması.

10- Düzeltici faaliyetlerin zamanında alınmaması.

11- Genel bilinçlendirmenin etkin olarak yapılmaması.

12- Yönetim dahil, tüm çalışanların işbirliğinin sağlanamaması.

Kuruluşlarda OHSAS/TS 18001'in

Uygulanmasında Başarıya Nasıl Ulaşılır

Tüm kuruluş çalışanlarının,

- 1- Tam dayanışma
- 2- İş birliği
- 3- Takım çalışması
- 4- Sinerjisi ile başarıya ulaşılır.

Belgeleme Sistemi

Sistem aşağıdaki aşamalardan oluşur:

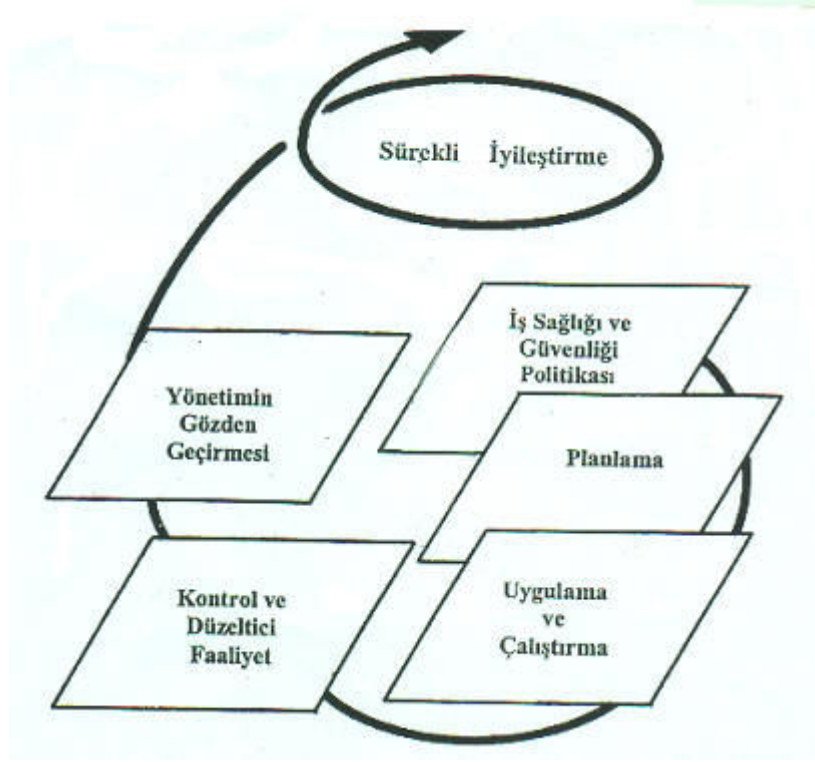
- 1- Başvuru
- 2- Sözleşme
- 3- El kitabı gözden geçirilmesi
- 4- Belgeleme
- 5- Denetim
- 6- Ön denetim

Belgelendirme Denetimi

- 1- Bağımsız ve uzman belgelendirme firmaları tarafından yapılır.
- 2- Denetim süresi firma büyüklüğüne bağlıdır.
- 3- Denetim süresince belirlenen bütün eksikliklerin giderilmesi zorunludur.

Başarılı Sonuç:OHSAS 18001/TS 18001 Belgesinin Alınması

- 1- 3 yıl için geçerlidir.
- 2- 6 ayda bir ara denetimler yapılır.
- 3- İSİG Yönetim Sisteminin işletilmemesi durumunda " belgeyi askıya alma" veya "belge iptali" mümkündür. Yani belgeyi almak kadar, muhafazası da önemlidir. Dolayısıyla, sadece belge almak amaç olmamalıdır.

Şekil 1

OHSAS/TS 18001 YÖNETİM SİSTEMİNİN ELEMANLARI

TS 18001/Nisan 2001 "İş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemleri"ndeki terminoloji esas alınarak aşağıda, Şekil 1'de belirtilmiştir.

Konu başlıkları ile OHSAS/TS 18001 maddeleri ; TS terminolojisine uyumlu olarak aşağıda belirtilmiştir:

1- Genel Şart

2- İSİG Politikası

3- Planlama

1. Kaza Tanımlaması, Risk Değerlendirmesi ve Risk Kontrolü için Planlama

2. Yasal ve diğer şartlar

3. Hedefler

4. İSİG Yönetimi program(lar)ı

4- Uygulama ve Çalıştırma

1. Yapı ve sorumluluklar

2. Eğitim, bilinç(farkında olmak) ve yeterlik

3. İstişare ve İletişim

4. Dokümantasyon
 5. Doküman ve veri kontrolü
 6. Çalıştırma kontrolü
 7. Acil durum hazırlığı ve bu hallerde yapılması gerekenler
- 5- Kontrol ve Düzeltici Faaliyet
1. Performans Ölçümü ve İzleme
 2. Kazalar, Vakalar, Uygunsuzluklar , düzeltici ve önleyici faaliyet
 3. Kayıtlar ve Kayıtların Yönetimi
 4. Tetkik
- 6- Yönetimin Gözden Geçirmesi

SONUÇ ve ÖNERİLER

OHSAS/TS 18001 Yönetim Standardı;

- 1- Öncelikle kuruluşlarda tepe yönetiminin, İSİG konusuna iman etmelerini, tam taahhütünü, ve titizlikle takibini istemektedir.
- 2- En önemlisi, tüm personelde kesin bir zihniyet değişikliği olmalıdır. Kuruluşun tavandan, tabana (Genel Müdüründen, bekçisine) her elemanı İSİG'i sorumlu olduğu işlerinin bir parçası olarak kabul etmelidir. Her bölümün bir İSİG hedefi olmalıdır.
- 3- İSİG le ilgili söylemler ve eylemler tutarlı olmalıdır.
- 4- İSİG; kuruluşda her türlü faaliyetin(bütçelerin hazırlanması, yeni malzeme /makina /teçhizat alımı, yeni personel alımı, eğitim, satın alma/üretim/satış/bakım/acil haller planları, vs) bir parçası olmalıdır.
- 5- Her kuruluş, ulaşılabilir, tarihlendirilmiş, açık ve nasıl gerçekleştirilebileceği tanımlanmış İSİG hedefleri belirlemelidir. Örneğin, "2003 yılında 0 iş kazası, 10 ilk yardım, 50 near-miss olacak" (TS Terminolojisine göre, ucuz atlatma). Bu hedefe ulaşmak için; Kısım Şef(i/leri): her hafta, personeline 1 İş emniyeti konuşması (safety-talk/safety-stop), her ay 4 İş Emniyeti turu (safety-tour) yapacak, her ay işleriyle ilgili İş Emniyeti Bülteni (safety bulteni) yayınlayacak" Her yıl 50 Geliştirilmiş İş Emniyeti Denetlemesi (ASA) yapacak.
- 6- İSİG Yönetim Sistemi, periyodik olarak değerlendirilmeli ve hedeflere ulaşılp, ulaşılamadığı nedenleriyle birlikte araştırılmalıdır.
- 7- Yukarıda belirtilen sistematik ışığında İSİG konusunda, sürekli gelişme sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

1. OHSAS 18001 Occupational Health and Safety Assessment Series 1999
2. TS 18001 /Nisan 2001 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri,
3. TMMOB Oda Sekreteri Ali Ekber Çakar'ın 05/06/2002 Tarihli Basın Açıklaması,
4. Altınok T, OHSAS 18001, İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Değerlendirme Serileri Genel Tanıtımı, 2001 İSİG Kongresi Bildirisi
5. Mersin ATAŞ Rafinerisi, Eğitim notları (ISO-9002, ISO-14001)
6. OHSAS 18001 Eğitim notları,
7. Zeren Y, Bülten MMO Mersin Şubesi, Mart 2003,
8. Sezeroğlu O, Bülten MMO Mersin Şubesi, Mart 2003, Nisan/Mayıs 2003
9. Topçuoğlu H, Özdemir Ş, İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi, 2001 İSİG Kongresi Bildirisi
10. Mersin ATAŞ Rafinerisi, Near-Miss ve ASA Programları
11. Pulcu M, Çavuş E, Zeren Y, Mersin İli Makina İmalat ve Montaj Sanayinde İş Sağlığı ve İş Güvenliği 2003 İSİG Kongresi Bildirisi